سەلەفی، نامۆبوویەکی دازناو…
کاوە جەلال

ئێمە پەیوەند بە کەسی سەلەفییەوە جۆرێکی لێرەبوونی نێوجیهانیمان هەیە، کە وەک ئەم جۆرەی لێرەبوون ئاستێکی بۆ خۆی سرەوتاندووە و بە یاریدەی تێکست، واتا گۆتراوی چەسپێنراو بە نووسین، رەوایەتیی پێدەدات.
ئیمان بەگشتی بڕواهێنانە بە زاتێکی یان هۆشێکی دەرجیهانی کە هاوکات کاریگەریی مۆرالی لەسەر رەفتاری کەسی بڕواهێناو دەنوێنێتەوە، ئەمەش خۆمان زۆر جار بە چەندین شێواز لە ژیانی جڤاکیدا لای کەسانی نزیکمان بینیومانە، بۆ نموونە پیاوێکی / ژنێکی ئاغر کە لەسەرخۆیە، ئیرەیی بە کەس نابات، دژی ناکۆکی و فیتنەییە، تا بۆی بکرێت خوداپەرستیی خۆی ئەنجام دەدات و هتد. ئیمان دەشێت ئارامیبەخش بێت، بێگومان هەروەها زۆر دەشێت مر□ق ل□ خۆی نامۆ بکات. بە هەر حاڵ، مر□قی ئیماندار، وەک کەسێتیی جڤاکی، لەنێو پەیوەندییە جڤاکی و کولتووری و زانستییەکانەوە، لە ساتێکی دیاریکراوی ژیانیدا، هەڵوێستەیەکی کردووە، ئیمانی هێناوە یان سوننەتییانە بڕیاری بۆ گوێرایەڵی و پیادەکردنی رێنوماکانی ئاینی سەروەر داوە، ئەوجا وەک ئیماندارێکی دیاریکراو دەرکەوتووە: ڕوخسارکراوە بەبێ شێوەی چەسپێنراوی خۆپۆشین و مەیکئەپی ئید□ی□ل□گیانە. بە پێچەوانەوە گەر ئێمە لە سەلەفی وردبینەوە، ئەوا بە شێوەی ڕوخسار و ژست (Gest) یدا دەبینین کە ڕوناکی “نزیکەی” لەنێو دەروونی ئەودا نییە. ئەو جیڕە، مۆنە، بەردەوام لە بەره□ستیدایە، لە پێناوی خۆپارێزیدا جنێودەرە، ئەوە بەتایبەتی گەر هاتوو بنەڕەتەکانی بڕوای ئەو ڕەخنەییانە ه□□ب□درێنەوە، هەروەها سێکسیستە، ئەمەش بەتایبەتی لەکاتی سەندنی دەسەڵاتدا خۆیا دەبێت (داعش)، جگە لەوە جیهان لە دەرەوەی جیهانی ئەندێشەیی خۆی وەک تاریک، خراپ، نەخۆش، شەیتانی “دادەنێت”. لەم ڕوانگەیەوە دەتوانین ببێژین، کە سەلەفی کەسێکی “هانابردووە” بۆ ئاین، بێگومان ئاین وەک دەستوێژی ڕاگەیاندنی شەڕ لەدژی سەرجەم پەیوەندی و دیاردەکانی جڤاک “ی ئەمڕۆ”، سەرجەم ئەدەب و هونەر بەگشتی و بەتایبەتی هینی “ئەمڕۆ”، سەرجەم زانستەکان “ی ئەمڕۆ”.

ئێمە لێرە، بەبەرجەستەیی، کێشەیەکی مرۆڤییانەی خۆرهەڵاتی ئیسلامیمان هەیە لە سەردەمێکی تەنگژاویی مێژوویی ئەو دەڤەرەدا.

بەگومان دەشێت لێرەدا جڤاکێ جیاوازێ خۆرهەڵاتی-ئیسلامییەکان کەم یان زۆر بە تایبەتمەندیی خۆیانەوە لە تەنگژەدا بن. ئەمە بە نموونەی لای کوردەکانی ئێراق بەگشتی وەرگێڕینی جڤاکیمان (Gesellschaftswandel) هەیە، واتا گۆڕانکاریی ئەوتۆ کە ڕەفتاری نوێ و شێوازی نوێی بینینی ژیان، بەڵکوو تەنانەت شێوازی بیرکردنەوەی نوێ دەهێننە ئاراوە. لەم دەڤەرەدا چەندین جۆر یان تەنانەت شێوازی نوێی پێشبینیکردن و پیادەکردنی ژیان سەریانهەڵداوە، ئاڕاستەکان پەرەیان سەندووە، کەسانی یەکجار زۆر بەئاشکرا ڕایانگەیاندووە کە ئەوان زەردەشتین یان مولحیدن، هاوکات دەبینین، جەژنی نەورۆز لە لایەن کەسانی یەکجار زۆرەوە بەبێ گوێدان بە گەڤ و هاتوهاواری سەلەفیانە پیرۆزدەکرێت، کیژان و کوڕان سەرباری مەترسیی شیاو لەسەر ژیانیان کەسەکییانە یاخی دەبن، هەروەها بەئاشکرا و بەتایبەتی لە سۆشیالمیدیادا خودی ئایین و کتێبە پیرۆزەکەی تەنانەت بە خودی پەیامهێنییەوە لەژێر پرسیار یان ڕەخنە و هێرشی بەردەوامدان، بەڵکوو تەنانەت شێوەی شار و گوندەکانیش گۆڕاوە، ئەوجا لە بواری ئەدەب و هونەردا نووسەران و هونەرمەندانی بەواتا هەڵکەوتوون، توێژەرانی جددیی هزری و زانستی لە کرۆکەوە جێیان بە قەدیمییەکان لێژ کردووە، جا گەرچی ئەوان هێشتا هەر بەهۆی پێگەی دامەزراوەیی و خۆگونجاندنی رواڵەتی یان ملکەچی بە دەسەڵاتدارانی سیاسی، کارایی خۆیان پاراستووە.

ئەمە بەبێ دیارەهێنانی ئەم ڕەوشە جڤاکی و کولتووری و زانستی (بەزۆریی سوننەتییە) ناتوانین تا ڕادەی شیان دروست لە کەسێتیی سەلەفی نزیکبکەوینەوە. سەلەفی لەنێو سەرجەمی ئەم پەیوەندییانەوە دەرکەوتووە، لە نێویانەوە ئاستی لەڕەبوونی خۆی چەسپاندووە و تێکستە ئایینییەکانی دەخوێنێتەوە تاکو لەوەیان دەستکەلا پرۆپاگەندەییەکانی هەڵبژێرێت و ئەوجا شەڕی خۆی ڕابگەیەنێت: بە وتاردانی هەڕەشەئامێز، بانگخوازیی هەڕەشەئامێز، ئاگیتاسیۆنی سیاسی.

سەلەفی مەبەستمەندانە دەخوێنێتەوە، لە ئەو لە خوێندنەوەدا بابەتگەرایە، واتا بابەتەکانی وەک “شت” دادەنێت، ئەوجا، لە تەک ئادۆرنۆدا بدوێین، ڕستە خوێنراوەکانی کە تایبەتن بە پرسە جیاوازە جڤاکی و نۆومرەڤییەکان، لەنێو هۆشی خۆیدا ڕادەگرێت، لێرەشدا ڕستەکان کە تاکە دەستکەلای کردارنوێنیی ئەون، بەردەوام لە نێو هۆشیدا ئامادە دەمێننەوە و هێدی هێدی لە نێویدا دەسرەوێن، دەچەسپێن، کە ئیدی لە سەرئەنجامدا هۆشی ئەو خۆیشی دەشتێت،

دەمەیێت، وشکهەڵدەت (هیپوستاز دەکات = دەبابەتێت). ئەمە بریتییە لە پرۆسەی خودنامەبوونی سەلەفی کە بێگومان ئەو بەهۆی نامەبوونییەوە لە خۆی پێی نازانێت، بە پێچەوانەوە شانازی بە بێگەردی و جیاوازیی کرداری-جڤاکییانەی خۆیەوە دەکات و بە ئاشکرا پێشانی هەمووانی دەدات. سەلەفی خۆی بە بکەری مێژوو دادەنێت، وەلێ بکەرێک کە دەیەوێت سەرجەمییانە "ئەمڕۆ" ڕووەو "ڕابوردوو"یەکی ئیدیالی بەناو ئیسلامییانە وەربچەرخێنێت، واتا بیگەڕێنێتەوە بۆ نێو پێکەوەژیانی پێشبینیکراو و حیکایەتییانە هێنراوەی ئارەبە موسڵمانە بەدەوییەکانی حیجازی دوازدە، سیازدە، چواردە سەدە لەمەوبەر (ئاخر هیچ کەس دەستپێکی مێژووی سەرەتای ئیسلام نازانێت، بەڵکە تەنانەت خودی سەرەتاکانی پەیامەکە لەژێر پرسیاردان، تەنانەت سەرجەمی ئایەتە مەککەییەکان ئەدەبناسییانە وەک شێوازی هۆزانی (شیعری) فارسی، کەواتە جیاواز لە شێوازی هۆزانی ئەرەبیی پێش ئیسلام، جێختیان لێکراوە و ساغکراونەتەوە).

بێگومان ئەمە پێویستە پەیوەند بەم ڕەوتەی نامەبوونی کەسێتیی سەلەفییەوە نامەبوونێکی مرۆڤییانەی پێشینەیی نێو جڤاک جێخت لێبکەین کە هاوکات دەشێت ئاینی بێت. لەم ڕوانگەیەوە پرۆسەی خودنامەبوونی سەلەفی بریتییە لە هەڵزناندنی نامەبوونە نێوجیهانییە کەسەکییەکان و ئەوەش تەکستی تۆمارکراوە کە گوێ بە نامەبوونەکە دەدات. گەر بەگشتی بڕوانین، زۆر دەشێت مرۆڤ وەک لە خۆنامەبوویەک درێژە بە ژیانی نامەبووی خۆی بدات، بۆ نموونە رواڵەتگەرایانە بیداتە بەر بەبێ ئەوەی هەرگیز پێویستی بەوە بێت بپرسێت لەبارەی: خۆی، کردارەکانی، هۆکاری ناکۆکییەکی لەتەک هەڤاڵەکیدا، لەبارەی بێلایەنیی جڤاکی و سیاسیانەی خۆی، لەبارەی بەرژەوەندگەراییەکەی، بەڵکە بە خۆی بەسانایی بژی و زیانی بە کەس نەبێت یان بەدەگمەن هەیبێت. لە بنەڕەتدا لەنێو ئەم پەیوەندییانەی نامەبوونەوە پرۆسەی خودنامەبوونی سەلەفی سەرچاوە دەگرێت و بە بابەتگەرایی تەکست، بە ئەندێشەی پاکژیی ئارەبە بەدەوییەکانی بیابانی حیجاز و ئەم یان ئەو سەحابە، بە گوێگرتنی لە سنووربەدەر لە سترانی قورئان، بە ئەندێشەی ڕابواردنی ئەبەدی لە ئەو دنیا، خۆی لە ژیاندا ڕادەگرێت، لەرێشەوە ئیدی نەرێنییانە بەرپەرچی هەموو شتێک دەداتەوە کە لەتەک حیکایەتەکانی ئەودا نەگونجێت.

وشکهەڵهاتنی هۆشی سەلەفی بەتایبەتی پەیوەند بە زانستە سروشتییە مۆدێرنەکانەوە خویا دەبێت. گەر لە تەکستی وشکهەڵهێنراوی ئەودا تۆمارکرابێت کە تەنیا ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا هەن، ئەوا سەلەفی نکۆڵی

لە باکور و باشور دەکات نەک هەستە تەمارکراوەکانی نێو کتێبە
پیرۆزەکەی بخاتە ژێر پرسیارەوە، گەر وشەییانە جەخت لە تەختەتیی
زەوی کرابێت، ئەو نکۆڵی لە شێوەی نیمچە-هێلکەیی زەوی دەکات، جا
گەرچی نەک تەنیا دەشێت بە ساتەلیت ئەو فۆرمەی زەویی پێشان بدرێت،
بەڵکو دەشێت مرۆڤ بە چاوانی خۆی لە کەناری دەریاوە کووڕەتیی زەوی
ببینێت. ئەوجا کیمیای خانەکانی زیندەوەران کە دەستپێکی یەکخانەیی
سەلماندووە و تیۆرییانە پێشانی داوە کە لە تەک دووخانەییدا بزووتن
وەک دەستپێکی ژیان سەریهەڵداوە، هیچ پرسیارێک لای ئەو ناخاتەوە.
بەکورتی و بەکوردی ببێژین: هیچ بە مێشکیدا ناچێت. وەریناگرێت.
بەشتبوونی ئەو خۆی گەیشتووە بە ڕادەیەک کە لای ئەو تەنیا قەوارە
شتی سەروتەنراوی نێو هەشی چواندنیان هەیە، قەوارەکانیش وەک
گۆتمان لە تۆماری سەرکاغەزی تێکست و هەروەها حیکایەتە
گێڕاوەکانەوە هێنراونەتەوە و وشکهەڵهێنراون.
بەگومان مرۆڤ لێرەدا دەکەوێتە بەردەم پرسیار لەبارەی "زەینی
سەلیمی مرۆڤی". لە وەک گۆتمان، سەلەفی تازە لەبەرتەوە، چونکە
پرۆسەی خودنامۆبوونی ئەو بە ڕادەیەک گەیشتووە کە ئیدی ئەو
بەتەواوی لە "هۆمۆ ئیسلامیکوس"ی سانای سەرەتای نامۆبوونییەوە بووە
بە "هۆمۆ سەلەفیکوس".

ڕەنگە بەڕێزێک ببێژێت: دەبێت جەنگ لەدژی جەنگی ڕاگەیەنراوی
سەلەفییانە ڕابگەیەنرێتەوە؛ پێدەچێت، وەلێ مەرج نییە، ئەمە
هەڵوێستەکی مارکسیستییانە بێت، یان بریتی بێت لە هەڵوێستەکی
سەفییانەی ئیسلامی، زەردەشتی و هتد. ڕەنگە بەڕێزەکی دی ببێژێت:
"ئەوە ئەرکی دەوڵەتە کە سەلەفیزم بە یاسای تایبەتی یاساغ بکات و
سەلەفییەکان بە زەدەڵاوییان سزا بدات"؛ ئەمیان ڕوانگەیەکی
جەختکەرە لە پاراستنی پەیوەندییە جڤاکی-دەوڵەتییەکانی هەنووکە.
ڕەنگە بەڕێزەکی دی وای دابنێت کە: "ڕۆشنایدان، واتا ناساندنی
مرۆڤان بە مرۆڤتیی خۆیان کە کرۆکی ڕۆشنایییە، ئەوجا هەڵوێستی
هەڵوەشانگەرییانەی جەری خوێندنەوە و ڕاڤەکردنی تێکستەکان،
باشترین ڕێگەچارەیە"؛ ئەمیان هەڵوێستی پەروەردەییە کە بەبێ گومان
شەشگەڵەتی لە خۆ دەگرێت، چونکە لێرەدا هەوڵ دەدرێت کەسانی
سونەتی بە مرۆڤتیی خۆیان بناسێنرێن.

هەرچەندەک بێت، سەلەفیزم "دیاردەیەکی تاریکیگەرای سیاسی"یە وەک
بەرهەمی تەنگژەی بونیادییانەی سەرجەم جڤاک لە دەڤەری کولتووری-
ئیسلامیدا، هەروەها بەرهەمی تەنگژەی خودی ئیسلامە – ئیسلام سەرەتا
وەک ئاین، چونکە هەرگیز هەندەی ئەمڕۆ چ مێژوو و چ بنەماکانی

ئەو ڕەخنەییانە لێنەتوێژراونەتەوە و نوێنەرەکانی هەندەی ئەمڕۆ بە ئەندازەی توێژینەوەکان دەستەوستان نەبوون، وەلێ هەروەها ئاین وەک کولتوور، چونکە خوو و نەریتە سوننەتییەکان چیدی هەندە ئاسان کارایان نانوێنن. لەم ڕەوشەدا بەتایبەتی پیاوانی دەسەڵاتخوازی کۆنزەرڤاتیڤ (هەیەپارێز) بەتەقیوی پەرچەکرداری سیاسی-ئاینی دەنوێنن، لەنێو ئەمانیشدا سەلەفیزم وەک توندڕەوترین جۆری پاشڤەروویی، بە گەڕاونەتەوە بۆ ڕابوردوو، زیتدەبێتەوە و دەیەوێت دەسەڵاتگەرایانە ڕێگەچارەی خۆی بسەپێنێت، ئەوە گۆیا لە پێناوی خەڵاسدا. بەڵێ گەر لە ڕەفتاری سەلەفییەکان وردبینەوە، ئەوا دەبینین کە ئەوان بەدووی سەندنی دەسەڵاتەوەن، هاوکات سەرجەمی حیکایەتەکان لەبارەی فڵان یان پەیامهێنەکەیان کە گۆیا ئەوها و ئەوهای کردووە، دەستوێژی ڕەوایەتیدەرن بە کردارەکانی ئەمڕۆی خۆیان. بۆیە هیچ جێی سووڕمان نییە کە پێکەڕا شەیدای کیژانی هەرزەکار یان تەنانەت کیژانی زارۆکن. ئەوان لەنێو تێکستی تەمارکراوی ئاینەکەیان و حیکایەتەکاندا بە دەستوێژی ڕەوایەتیدان بە حەز و خەزگە و ئارەزووە کەسییەکانیان دەگەڕێن.

بێگومان، گەر لە دەڤەری کوردییەوە بڕوانین، دەبینین کە سەلەفیزم هەندە پڕمەترسی نییە، چونکە ناسیۆنالیزم کە خۆی شێوەیەکی ئاینە، لەنێو کورداندا هێشتا هەر بەهێزە، جگە لەوە ئیسلامی میللی (خەڵک) فراوانترین ئاڕاستەی ئاینییە، هەروەها چەندین ئاڕاستەی ئاینی و جیهانبینییانەی دی دەرکەوتوون و دەشێت هەموویان لە ئەگەری بەمەترسیبوونی سەلەفییەکاندا دەست بدەنە چەک و لەدژیان بجەنگێن. لە بنەڕەتدا زۆرینەی خەڵک گوێیان لێناگرێت، بەڵکو تاکە تاکەی کەسان، کە دەروونشێواون، داماون، بە کیژان ئاگریان تێبەربووە و ناوێرن مەبازی بکەن، یان جارێک لە لایەن کیژەوە دەیان شکێنراوە، ئەوجا ڕەنگە کوڕێ هەژار بن و بەردەوام سامانداران ببینن، کوڕانی ناسک بن و بەردەوام بێدادیی جڤاکی و ئابووری ببینن، هەروەها لە قووڵایی ناخیانەوە ئارەزووی ژیاندنی ژیانی خۆیانیان هەبێت، وەلێ لەبەر ئەوەی کەسێتییەکی ترسنۆکیان هەیە، نەوێرن ژیانیان بژێنن، کە ئیدی بە خۆساغکردنەوە و خۆگیرساندنەوە بگەڕێن و کتوپڕ بخزێنە نێو داوی سەلەفیزمەوە، داوی "دینبازان"ی بەبکەربووی سەلەفیستییەوە، واتا لای مەلا و بانگخوازە بەرژەوەندگەراکان بگیرسێنەوە، لەرێشەوە ئیدی بخزێن بە باوەڕهێنان بەو ناڕاستییە کە گۆیا تەکستە بەناو پیرۆزەکان دەرفەتیان بە دەڕەخسێنن تاکو دژبەژییەکانی بیرکردنەوە و دژبەرییە ناخەکییەکانی خۆیان یەکلابکەنەوە، بەئاگا لەوە کە ئەوان بەو ڕێیەوە لە پرسیارەکانیان

ڕادەکەن و خواست و ئارەزووەکانیان "دەچەپێنن". بەکورتی، ئەم کۆمە ترسنۆکانە کۆڵ دەدەن، خۆیان وەک سەربازی ئەوێا پێشبینی دەکەن، تا بکرێت بە یاریدەی نوێژ و ڕۆژوو ڕێ دەگرن لەوەی کە داواکارییە مرۆڤییەکانیان بەڕێکیان بگرنەوە و ناخیان بهەژێننەوە، کە بێگومان هەرگیز ئەوەیان پێبەدیناهێنرێت، چونکە بوونەوەری مرۆڤین و ئەم سروشتەش خۆڕسکانە پەیوەستی بە ژیاندنی خۆیەتی.

کاوە جەلال

کۆتایی گڵۆبالیزم… نووسینی: ئادەم پۆسن… وەرگێڕانی: حەسەن ڕازانی

ئایا جەنگی ڕووسیا بۆ داگیرکردنی ئۆکرانیا چ دەگۆڕێنێت بۆ ئابووری جیهان ؟

نووسینی: ئادەم پۆسن : ١٧ی ئازاری ٢٠٢٢
سەرچاوە: فۆڕین ئەفێرس
وەرگێڕانی: حەسەن ڕازانی

لە سێ هەفتەی ڕابردوودا، ئابووری ڕووسیا بەهۆی گەمارۆکانەوە بەرەو داڕمان ڕۆیی. دەستبەجێ دوای ئەوەی کەملین هێرشی کردە سەر ئۆکرانیا، ڕۆژئاوا دەستیکرد بە دەست بەسەرداگرتنی سامانی هەرە ئەودەوڵەمەندانەی کە لە، پۆتین، سەرۆکی ڕوسیاوە نزیکبوون، فڕینی فڕۆکەکانی ڕوسیایان بەسەر ئاسمانی ئەوروپادا قەدەغەکرد، هەروەها ئابووری ڕوسیایان سنووردار کرد لە هاوردەکردنی تەکنەلۆجی. لە هەمووی گرنگتر، ئەمریکاو هاوپەیمانەکانی سامانی یەدەکی بانکی ناوەندی ڕوسیایان سڕکردوهەروەها نەک هەر ڕوسیایان دەرکرد لە سیستەمی بانکی نامەیی سویفت بۆ ئاڵوگۆڕو گواستنەوەو مامەڵە بە پارەوە، بەڵکو دامەزراوە بنچینەییەکانی دارایی نێودەوڵەتیش کە لە نێویاندا هەموو بانکەکانی دەرەوەو خەرجکردنی نێونەتەوەیی پارەشی گرتەوە. لە ئەنجامی ڕێکارەکانی ڕۆژئاوا لە دژی ڕوسیا بەهای ڕۆبڵ هاڕەی کرد، کورتهێنان لە تەواوی ئابووری ڕوسیادا دەستی پێکرد، ئیتر حکومەت لەودەچێت کە نەتوانێت قەرزەکانی بە دراوی بێگانە بداتەوە. قسەو بەچوونی خەڵک وترس لە لێدان بەهۆی گەمارۆکانەوە وای لە خاوەنکارە ڕۆژئاواییەکان کردووە کە بە کۆمەڵ ڕوسیا بەجێبهێڵن. بەو زووانە ڕوسیا وای لێدێت کە نەتوانێت پێویستییەکانی هەم بە بەرەنگاری و هەم بە بەکاربەرانیش بەرهەم بهێنێت. هۆیەکێشی هەرئەوە دەبێ کە پێکهاتە بنچینەییەکانی بە ئەو مەبەستە نامێنێت.

وەڵامی دێموکڕاتیانەی جیهان بە دوژمنکارییەکەی مۆسکۆ و هەروەها تاوانەکانی جەنگ لە جێی خۆیدایە، هەم لە ڕووی ئەخلاقی و هەم لە بەرەبنای ئاسایشی نەتەوەییشەوە. ئەمەیان گرنگترە لە چالاکی و توانای ئابووری. بەڵام ئەو کردەوانە ئەنجامی خەراپیان دەبێ لە ڕووی ئابوریەوە کە لە ڕووخاندنی دارایی ڕوسیا زیاتر پێلداوەت و بەردەوامیش دەبێ و شتێکی باشیش نابێت بۆ ڕوسیا.

لە ماوەی ٢٠ ساڵی ڕابردوودا دوو مەیل گڵۆباڵیزمیان لە بەرەودەوامی بەرەوپێش چوون پێکستووە. یەکەمیان پۆپیولیستەکان و نەتەوەچییەکان بوون کە گرفت و تەگەرەیان خستەتە بەردەم ئازادی بازرگانی، وەبەرهێنان، کۆچبەران، هەروەها بڵاوکردنەوەی بیرۆکەومەبەست بە تایبەتی لە ئەمریکادا. دووەمیان، بەرەنگارییەکانی چینە لەبەرامبەر یاسا ئابوورییەکانی نێودەوڵەتیداو هەروەها ڕێکخستنی پلان و ئامادەکاری درێژماوە لە ئاسیادا لە لایەن چینەوە وای لە ڕۆژئاوا کرد کە ئەوانیش تەگەرە بخەنە بەردەم گەشەو فراوانبوونی ئابووری چین. جا بۆیە ئەو جەنگەی ئێستای ڕوسیا لەگەڵ ئۆکرانیا ئەو داخورانەی گڵۆباڵیزم خەراپتر دەکا. چەند هۆیەکیش لەوبارەوە لەگۆڕێدان. یەکەم: چین دەیەوێت بەشێوەیەکی

دیبلۆماسیانە مامەڵە لەگەڵ ئەو داگیرکاریەی ڕوسیادا بکات بۆ ئۆکڕانیا. هەردووک سیستەمی دارایی و ئابووری ڕاستەقینەی چین بە وردی چاودێری گەمارۆکان دەکەن چونکە دەترسن کە ئەگەربێت و هاوکاری دارایی ڕوسیا بکەن یان پێویستیەکانی پڕبکەنەوە ئەوا لە ڕووی ئابووریەوە تۆڵەیان لێدەکرێتەوە. ئیتر لە وە هەر گەڕێ کە چین بیەوێت ڕوسیا لە گەمارۆکان بێنێتەدەر. بۆیە چین کە ئەگەر بە تەواوی نەچێتە پال گەمارۆکان ب□ سەرڕوسیا، ئەوا زیاتر گەشە بە سیاسەتی دژە چینی دەدرێت لە ڕۆژئاواداو لە کۆتاییشدا پەل دەکێشێت بۆ تێکدانی ئابووری چین. دووەمیش: وەڵاتان دەترسن کە بکەونە ژێر حەزو ئارەزووەکانی هێزی ئابووری واشنتۆن دوای ئەوەی کە سەرسامی هێزی ڕواڵەتی ئەمریکا بوون. لە ئێستادا لەوانەیە کردەوە ئابووریەکانی ئەمریکا دادپەروەرانە بن، هەروەها ڕەنگە وردو خەتەرێکیش لەگۆڕێدا بێت بۆ ئەو دەوڵەتانەی کە ئۆکڕانیا داگیر ناکەن کە ڕەنگە بخرێنە لا هەڵەکەی سیاسەتی ئەمریکا. بەڵام لە جاری دووەمدا لەوانەیە ئەمریکا زۆرتر بەرەو خۆپەرستی و گۆڕانیش بڕوات.

خاڵی کۆتایی ئەوەیە ئەوداڕمانەی کە گەمارۆکان ب□سەر ئابووری ڕورسیادا دەیهێنن و ئەو بارگرانیەش کە ناوجەرگەی ئەوروپا تووشی دەبی ئەگەر ڕوسیا وەک پەرچە کردارێک لە بەرامبەر گەمارۆکان گازی سرووشتی و نەوت ببڕێ لێیان، لە وانەیە ئەو بارودۆخە وا لە حکومەتەکان بکات کە پشتبەخۆیان ببەستن و خۆیان بپچڕێنن لە تۆڕی ئابووری نێودەووڵەتی. جا سەیرەکە لەوەدایە کە ئەمە دەبێتە هۆی خۆ لەناوبردن. لاوازبوونی هەر ئێستای ئابووری ڕووسیا نیشانی دەدا کە چەندە سەختە بۆ دەوڵەتێک بە تەنیا مەداربکات بە بێ مامەڵەی ئابووری لەگەڵ دەوڵەتەکانی تر. سەرباری ئەوەش هەوڵەکانی ڕوسیا بۆ ئەوەی لە ڕووی ئابوریەوە بتوانێت سەربەخۆبێت وای لێدەکات کە زیاتر گەمارۆی بخرێنەسەر، چونکە ڕۆژئاوا نایەوێت بە هەمان ئەندازەی ڕوسیا لەو بارەوە ریسک بکات. بەڵام دیسان ئەوەش ناتوانێت زۆرێک لە حکومەتەکان بوەستن□ت لە پاشەکشەو خۆخزاندنە ناو قوژبنێکەوەو چاوەڕێی ئەوە بن کە خۆیان بپارێزن ئەویش بەوەی کە بێنەدەر لە ئابووری جیهانی و گڵۆبال□یزم. بە دڵنیاییەوە پسپۆڕان بۆ چەندین ساڵە باس لەو دابەشبوونانە دەکەن و هەروەها ئەو وەڵاتە بچووکانەش کە هەوڵی خۆدوورخستنەوە دەدەن لە گڵۆبال□یزم سەرکەوتن بەدەست ناهێنن. بەڵام لە ئێستادا وا دێتە پێش چاو کە هەر بەڕاستی ئابووری جیهان بەرەو دابەشبوون دەڕوا بۆ سەر دوو لاو دوو بلۆک. یەکەمیان ڕووی لە چینەوەو دووەمیشیان ڕووی لە ئەمریکایە لەگەڵ زووربـەی یەکیەتی ئەوروپا بەڵام هەمووی نا.

ل□س□ر□دا هەر کامێکیان هەوڵی ئەوە دەدا کە خۆی جیابکات□و□ ل□

کۆتاییشدا هەوڵی لاوازکردنی ئەوەی تریان بدات. بەپێی دەرەنجامەکانی ئابووری جیهانی زۆر ترسناک دەبن. کەواتە پێویستە لەسەر سیاسەتمەدارانی جیهانی درک بەو ترسە بکەن و هەوڵی چارەسەرکردنی بدەن.

دۆلار خۆی دەگرێت!

سەرباری هەموو ئەو قسانەی کە دەربارەی چۆکی ئابووری دەکرێن، گەمارۆکانی سەر ڕووسیا کاریگەر بوون تەنها لەبەر ئەوەی هاوپەیمانی نێودەوڵەتی کە ئەو گەمارۆیانەیان خستنە سەر ڕووسیا سەرتاسەری و شێلگیرانە بوون. بۆ نموونە سڕکردنی یەدەکەی بانکی ناوەندی ڕووسیا ئەوکاتە کاریگەریی دەبێ کە ئەگەر زۆرایەتی سیستەمی دارایی جیهان هەمان کار بکەن. کەواتە ئەوە هاوپەیمانانن نەکو دارایی کە بووەتە جێگەی سەرنج. جا لەبەر ئەوەی هاوپەیمانە دژە ڕووسەکان کە پێکدێن لە هەموو دەزگا داراییە زەبەلاحەکان بەجگە لە بانکەکانی چین و هەروەها لەبەر ئەوەی بانکەکانی چینیش نایانەوێت لەو سیستەمە جیهانییە دووربخرێنەوە، کەواتە ئەو گەمارۆئابووریانە نابنە هۆی ئاڵوگۆڕی سەرەکی لە سیستەمی دارایی و بانکی جیهانیدا.

ئەو ئابووریانەی کە لە لایەن واشنتنەوە هەست بە هەڕەشە دەکەن، ئەو هەڕەشەیە دەبەتە پاڵنەرێک بۆیان کە ئەو کەل و پەل و شتەی هەیانە بیگوازنەوە بۆ دەرەوەی ئەمریکا. لە ڕووی تیۆرییەوە ئەم هەڕەس و کەوتەی واشنتەن لە بەکارهێنانی لە ڕادە بەدەری هێزی دارایی، جا ئەگەر واشنتنەن لەو کارەی بەردەوام بێت، ئەوا بۆی هەیە وا لە وڵاتانی تر بکات کە بەدوای جێگرەوەیەکی دۆلارو هەروەها بە دۆزینەوەی ڕێبازو سیستەمێکی تری ئاڵوگۆڕی نێونەودەوڵەتی بگەڕێن. بەپێی لە ماوەیەکی درێژدا ئابووری دابەشبووی جیهان لە ژێر هەڕەشەی گەمارۆکاندا ڕووەو ئەو ئاراستەیە هەنگاو دەنێت. بەڵام لە هەمان کاتدا، وەک ئەوەی کە ڕووسیا نیشانی دەدا، ئەوەیە کە هەتا دەستبردنیش بۆ یورۆ یان یەنی چینی، یان هەتا زێریش بۆ مامەڵەی بازرگانی ڕەنگە هاوکاری دەوڵەتان نەکات کە ئەگەر بێت و بەشداربووەکانی تری بازار لە خۆیان بترسن کە لە بازاڕو سیستەمی دۆلار دووربخرێنەوە. لەبەر ئەوەی لایەنێکی تر نامێنێت کە ئەوان بتوانن شت و مەکەکانیانی پێ بفرۆشن. دراوی دیجیتاڵیش دەبێ بڕیاری خۆی بدات ئاخۆ دەچێتە پاڵ گەمارۆکانەوە یان نا. لە حاڵەتی چوونیدا بۆی هەیە بەکارهێنەرانی دراوی دیجیتاڵ لەدەست بدەن چونکە ئەوان ئەو دیجیتاڵە وەک چارەسەرێک دەبینن. یان ئەوەتە دراوی دیجیتاڵی مەڕاوەغێ لەگەڵ بارودۆخەکەدا دەکات و لەو حاڵەتەشدا لەوانەیە حکومەتەکان هەوڵی دوورخستنەوەی دراوی دیجیتاڵی بدەن یان بەرەو لاوازی بەرن.

دراوی چینی، لە هەوڵدایە کە ببێتە جێگرەوەی دۆلار هەتا ئەگەر بە نێو بلۆکی پەکینیش بێت. هەتا چین ڕێ لە خەڵک بگرێت بە ئازادانە سامانەکانیان لە سیستەمی بانکی ناوخۆیی بەرنەدەر، ئەوە سەرمایەگوزارو بانکەکانی ناوەند کە پەیڕەوی لەو سیستەمە دەکەن، کاریگەری هەڕەشەو گەمارۆکانی واشنتۆنیان هەر لەسەر دەبێ. پەکین دەتوانێ مامەڵە لەگەڵ ئەو بابەتە بە جۆرێک بکات کە بتوانرێت دراوی چینی بگەڕێڕێتەوە باشترە لەوەی بە توندی کۆنتڕۆڵ بکرێت.
بەڵام ئەگەر ئەوەش ڕوویدا، لەوانەیە بەهای دراوی چینی بە خێرایی بێتەخوار بە ماوەیەکی باش هەروەک لە ساڵی ٢٠١٥ بۆ ٢٠١٦ ڕوویدا کاتێک کە چین بە شێوەیەکی کاتی حیسابی سەرمایەی خۆی کردەوە چونکا بە ملیاران لە خەڵکی کە پارەی پاشەکەوتیان لە ناو جیندا هەبوو بە ناچاری هەوڵی ئەوەیان دەدا کە بیگوازنەوە بۆ شوێنێکی تر بۆ مەبەستی سوودی زیاتر لە پاشەکەوتەکانیان. بە دڵنیاییەوە چین دەتوانێت بێتە جێگایەکی ئابووری و دراوی باش بە دەوڵەتانی بچووک و وڵاتانی داماوو لەقەوماو کە هیچ چارەیەکی تریان نیە. بەڵام ئەو هەوڵەی چینیش بە سوود ناشکێتەوە بۆی و بەڕێک و لە کاتی قەیرانی یەکێک لەو دەوڵەتانە ئابووری و دارایی چینیش دەکەوێتە مەترسیەوە.
بەرەو لێک هەڵوەشان چوون!
داگیرکاری و گەمارۆکان نابنە هۆی گۆڕانکاری دارایی گەورە لە ئابووری جیهان. بەڵام گڵۆباڵیزم کە هەر ئێستا ڕووی لە داخورانە ئەو داخورانە خێراتر دەکا و ئەمەش کاریگەریی ئاشکراو فراوانتر دادەنێ. ئەگەر تەکەولەکەی ئابووری لە نێوان دەوڵەتاندا بەرەو لاوازی بڕوات ئەوا داهێنان و گەشەی ئابووریش ڕوو لە داکشان دەکا. کۆمپانیا و کارگە ناوخۆییەکان هێزێکی زیاتریان دەبێ و دەتوانن داوای پارێزبەندی بکەن. وە لە ئەنجامیشدا داهات و بەرهەمی کۆمپانیای خێزانیش بەرەو نزمی دەڕوا.
بۆ ئەوەی بزانیت ئەمە بۆ وایە، ورد بەرەوە تا بزانی سیستەمی یەکخراوی جووڵەی بازرگانی (سەپلای چەین) چی بەسەردێت. لە ئێستادا، سەرچاوەی لۆجستی و تێچوونی زوربەی کۆمپانیا پیشەسازیەکان و تاکفرۆشەکان پشت بە یەکێ یان کۆمەڵێک شوێن دەبەستێت. وەختی خۆی یەک لۆژیکی بەهێزی ئابووری هەبوو کە بەو ڕێبازە سیستەمی یەکخراوی جووڵەی بازرگانیی جیهانی پێکدەهات. ئەوان بەو کارە نەک هەر توانیان لە تێچوو کەم بکەنەوە و ئەویش بە هاندانی کۆمپانیاکان و کارگەکان ڕووەو تایبەتمەندی هەنگاو بنێن، بەڵک و ئەمە بووە هۆی زیادبوونی بەرهەم و خستنە بازاری ناوخۆوە .
بەڵام بە تێفکرین لە بارودۆخی جیۆسیاسی و بابەتی ئەو پەتایە ،

لەوانەیە ئیتر ئەو بەها جیهانیانە هیجیتر ئەو گرنگییەیان نەمێنێ کە ریسک بکرێت بە پشتبەستن بە شوێنە خنکاوەکان. بە تایبەتی کە ئەو شوێنانە لە ڕووی سیاسییەوە جیگیر نین یان ناتوانرێت پشتیان پێببەسترێت. کۆمپانیا فرە ڕەگەزەکان بە هاوکاری حکومەت دەتوان دڵنیایی بدەن لە بەرامبەر کێشەو گرفتەکان ئەویش بە درووستکردنی سەپلای چەینی زیاتر لە شوێنی ئەمینتر و سەلامەت تر. ئەمەش وەک هەر کۆمپانیایەکی دڵنیایی وایە کە دڵنیایی پاراستن دەدات لە کاتی هەر زیان لێکەوتنێکدا. بەڵام ئەمە تێچوونێکی ڕاستەوخۆیەو نابێتە هۆی دەسکەوتی ئابووری دەستبەجێ.

لە هەمان کاتدا ئەگەر بێت و کۆمپانیاکانی چین و ئەمریکا لە بەرامبەر یەکتردا نەکەونە پێشبڕکێ یان لەگەڵ کۆمپانیاکانی سەر بە یەکێک لەو دوو بلۆکە، لەوانەیە بەرهەم ڕوو لە کەمی بکات و لەوانەشە بەکارهێنەران ئەو جۆرە باشە و فرەیەی کە ئێستا دەستیان دەکەوێت لە بەرهەم ئەو کات دەستیان نەکەوێت. جا کاتێک ئەو بەکارهێنەرە حکومەت خۆی دەبێت، ئەوە ئەو کات زۆر ڕێی تێدەچێت کە کۆمپانیا پارێزراوەکانی ناوخۆ تێوەگلێن لە فێڵکردن وگەندەڵی و بەفیڕۆدان، لە بەرئەوەی پێشبڕکێ بە کەینی بەندو کۆنتراکتەکانی دەوڵەت کەمتردەبێتەوە. هێنانەگۆڕێی نەتەوەچییەتی و ترس لە هەڕەشەکانی ئاسایشی نەتەوەیی، وادەکا ئەو جۆرە کۆمپانیایانە کە خۆیان نوغرۆی نیشتیمان پەروەری بکەن و تا ئەوپەڕیش بڕۆن هەتا دەگاتە بانک، چونکە پێیان وادەبێ کە بەوشێوەیە لە ڕووی سیاسییەوە هێندە گەورە دەبێن کە نەکەون. ئیتر هۆیەک هەیەو دەبێ کە بۆچی کۆمپانیا داخراوەکان زیاتر گەندەڵی دەکەن.

جیهان گەشەسەندن و داهێنانی کەمتر بەخۆوە دەبینێت!

هەرلە ئێستاوە شیکەرەوان دەتوانن ئەوشتە بە واقیعی ببینن لەو ئیلتیزامات و قسە نیشتیمانپەروەریانەی کە لە لایەن جۆ بایدن و تڕەمپەوە دەکران دەربارەی ئەو کارگەو کۆمپانیایانەی کە هی ئەمریکان و لە دەرەوەی ئەمریکا بەرهەم دەهێنن. دەیان گوت دەبێ بهێنرێنەوە بۆ ناو ئەمریکاو جێگەکەی خۆیان. ئەوان ئاسایشی نیشتیمانی و شانازی پێڕوەکردنی بۆ کاردەهێنن بۆ پاساوی ئەو سیاسەتانەیان کە بریتیە لە فێڵکردن لە هەردووک دیفاعی نیشتیمانی و هەروەها لە سەروو ٨٥٪ی کرێکارانی ئەمریکا کە لە پیشەسازی قورسدا دانەمەزراوون. پەسند کردن و بەچاکتردانانی بەرهەمی ناوخۆیی لەبەرامبەر بازرگانی پێشکەوتووی ئەو دیو سنوور لە ڕووی خزمەتگووزاری و تۆڕەکانەوە شتێکی سەیروجێی گاڵتەیە کە پێت وا بێ ئەوە خزمەتگووزاری و تۆڕەکان کە بە ڕاستی ڕۆژئاوای بەسەر ڕوسیادا زاڵکردووە لە بابەتی سەپاندنی گەمارۆکاندا و هەر ئەوەشە

کە وای لە چین کردووە کە نەتوانێ ڕوسیا ڕزگار بکات.
هەر بە هەمان شێوە، داخورانی گڵۆباڵیزم ئەنجامی خەراپی دەبێت بە سەر تەکنەلۆجی. چونکە ئەگەر بێت و بەهرە زانستییەکان لە ڕووی جیهانییەوە لەگەڵ یەکتردا ئاڵوگۆڕی فکربکەن و هاوبەشی بکەن لە ڕەتکردنەوەی چەمکێکی زانستی یان سەلماندنی، داهێنان خێراترو بەربڵاوتر دەبێت لە جیهاندا. بەڵام لێرەدا هەیەکی سیاسی سەرنجڕاکێش هەیە کە دەوڵەتەکان هەوڵبدەن وە دڵنیا بن کە تەنها دەبێ هاوپەیمانەکانیان بتوانن دەستیان بە تەکنەلۆجی ئەوان ڕابگات هەتا ئەگەر بێت و سنووردارکردنەکانیش پەیوەندییەکی گوماناوی بە سوپاوە هەبێت. چونکە ئەوەتە لە ڕێگەی سیخوڕیکردنی ئەلەکترۆنیانە ئاسانە کە کەسێک بتوانێت دەستی بە دیزایینێکی تەکنەلۆجی ڕابگات. جا ئەمەش زۆر گریمانەی ئەوەی لێدەکرێت کە ببێتە پاشەکشە لە داهێناندا. هەروەک چۆن دەزگاو پەیمانگا زانستییەکانی لێکۆڵینەوەی ئەمریکاو ڕۆژئاواش خۆیان بێبەش دەکەن لە خوێندکارو زانایانی چینی و ڕوسی.
داخورانێکی زۆر لە گڵۆباڵیزم کاریگەری خەراپی لەسەر سوودی سەرمایە دەبێت لە ئابووری جیهانیدا و هەروەها بە هەمانشێوەش دەیبێت لەسەر هەر یەکێک لە لایەنەکانی تری ئابووریدا. ئیتر لێرە بەدواوە کەت و بەندی تازە دادەنرێن لە هەر شوێنێک کە خەڵک بیانەوێت سەرمایەکانیان بخەنەگەڕو ئەمەش دەبێتە هۆی دابەزینی فرەیی و ڕێژەش لە سوودو بەرهەمەکان. ترس و نەتەوەچییەتی لەوانەیە حەزو ئارەزووی خەڵک زیاتر بەلای ئەوەدا بەرێ کە لە پێناوی سەلامەتی سەرمایەکانیان بێن لە نێو وڵاتی خۆیان ولەگەڵ حکومەتی خۆیان و یان لەگەڵ ئەو شوێنەی کە پشتی بە ئاسایشی کەرتی گشتییەوەیە بخەنەکار. هەروەها حکومەتەکانیش بابەتی ئاسایسی نەتەوەیی و بابەتی جێگیکردنی داهات و دارایی بەیەکەوە گرێدەدەن و هانی هاوڵاتیان دەدەن کە لە نێوخۆداو مامەڵە لەگەڵ نێوخۆدا بکەن بە تایبەتی لە کاتی جەنگەکاندا.
پەیوەندی کیشوەریانە
بۆ یەکێتی ئەوروپا دابەشبوونی گڵۆباڵیزم سوودێکی ئابوورییانەی هەیە کە ناچاری دەکات لە ڕووی ئابوورییەوە زیاتر یەکتر بگرێت و پشت بەخۆی ببەستێت. ئەوەتە لە کێشەی کۆچبەرانی ئۆکرانیادا کە بەرەو پۆڵەنیا و وڵاتانی تری ڕۆژهەڵاتی ئەوروپا ڕادەکەن، تەواوی یەکێتی ئەوروپا بە یەکەوە شان دەدەنە بەر کێشەکەو سەرچاوەکانی داراییان بە هاوبەشی بەکاردەنێن. بۆیە لە جیاتی ئەوەی خەرجییەکان لەسەر ئەرکی یەک دەوڵەت بێت، یەکێتی ئەوروپا بە تێکڕایی ئەرکەکەی لە ڕووی دارایی و لۆجستییەوە دەگرێتە ئەستۆ. جا لەمەودوا

لەوانەیە یەکیەتی ئەوروپا، یان زۆنی ئەوروپا، زۆر یاسای ئابووریانەی تریش لەو بارەوە دەربکات کە بەی هەیە واوەتر بەواو سوودی بە ئابووری جیهانیش هەبێ. بەڵێ داگیرکاری ڕوسیا بۆ ئۆکرانیا ئەوڕاستیە دەچەسپێنێت کە ئەمە جیهانێکە لە ڕووی ئابوورییەوە نزمەوسەرمایەدارانیش پێویستیان بە شوێنێکی وا هەیە کە دڵنیا بن لە سەرمایەکەیان . لەو ڕووەوە ئەوروپا، یان زۆنی ئەوروپا، دەتوانێت هەستێ بەو ئەرکەو دڵنیایی بداتە خەڵک کە نەترسن لەوەگەڕخستنی سەرمایەکانیان لە زۆنی ئەوروپادا و ببینن کە شوێنێکی جێگیرە بۆیان.
یەکیەتی ئەوروپایەکی بەهێزترهەلی تازە دەڕەخسێنێت بۆ گەشسەندن. نزیکەی هەموو ئەندامەکی ئەوروپا کە ئەڵمانیا سەرپەرشتی دەکا بە سەرەکایەتی ڕاوێژکارەکەی ئولاف شۆلز، پابەندبوونی خۆی ڕاگەیاندووە بە زیادکردنی نەفەقە وخەرجی سەکتەری بەرگری و زیاتر کردنی بەشداری کەرتی گشتی لە سەرمایەگوزاری ، ئەوەش وا دەکا کە کیشوەری ئەوروپا لەسەر پێی خۆی بوەستێ و کەمتر پێویستی بە سوتەمەنی سرووشتی ڕوسیا هەبێ. هەردووک لایەنی سەرمایەگوزاری تایبەتی و گشتی وا دەکا کە ئەوروپا هیچی تر چاوی لەدەستی ئەمریکاو چین نەبێت بۆ ئەوەی گەشەبکا؛ زیادکردنی پاڵنەرەکی تر بۆ ئابووری جیهان وا دەکا کە بەرزی و نزمی لە جووڵەی ئابووریدا ڕابگرێت و هەروەها جیهانیش لە بەرامبەر قەیرانە داراییەکاندا بە جێگیری ڕابگرێت. هەروەها گەشەکردنی خێرای ئابووری وا دەکا کە هەڵاوسان لە دارایی و قەرزەکانی دەرەوەدا ڕوونەدات هەروەک کە ڕوویدا کاتێک کە ئەڵمانیاو وڵاتەکانی تری ئەوروپا بەرهەمی زیاتریان ناردە دەرەوەو شکستیشیان لە ساغکردنەوەیدا هێنا.
ئەو دەستپێکانە یارمەتیدەر دەبەن بۆ تایبەتی بە خودی زۆنی ئەوروپا. یەکێک لە هەرە سەرەکییەکانی قەیرانی یورۆ یەک دەیە لەرەوپێش بریتیبووە لە تێکچوونی باڵانس لە نێو ئابووری ئەوروپادا کە بە هۆی سیاسەتی دەستپێوەگرتن وسکهەڵگووشینی ئەڵمانیاوە تووشی بووە. بە زیادبوونی داواکاری ناوخۆی ئەڵمانیا، ئەندامانی ئەوروپا لە بەشی خواروو دەتوانن خۆیان ڕزگارکەن لە بەشێک لە قەرزەکانیان لە ڕێگەی زیادکردنی ناردنەدەرەوەی بەرهەمەکانیان لە جیاتی کەمکردنەوەی هەقدەست و زیادکردنی هێنانی بەرهەم لەدەرەوەڕا بۆ ئەوەی بتوانن ئەو پارەیەی لەسەریانە بیدەن. ئەمەش دەبێ ببێتە هۆی بەهێزکردنی توانای یورۆ کە بە ماوەیەکی درێژ بمێنێتەوە، بە هەمانشێوە دەبێتە هۆی سەرنج ڕاکێشانی ئەندامی نوێی تر لە ڕۆژهەلاتی ئەوروپاو هەروەها بەڕێوەبەرانی یەدەک لە جیهاندا.
یورۆیەک کە لە ناوخۆدا کەمترتووشی گرفت ببێت هەر بەرزدەبێت و

بەهاکەشی جیگیردەبێت. ئەمەش ل□ بەرامبەردا د□□اوکێی ئابوری و بازرگانی لەگەڵ ئەمریکادا کەم دەکاتەوە.

ڕاستیەکی تاڵ

بەداخەوە هێرشی ڕوسیا بۆسەر ئۆکڕانیا کەمتر هاوکارە لەگەڵ ئەو وەڵاتانەی کە لە گەشەسەندان. ئەوەتە هەر لە ئێستاوە بەرزبوونەوەی لە ڕادەبەدەری نرخی خۆراک و ووزە تەنگی بە هاوڵاتیانی وەڵاتا□ ه□ژارەکان هەڵچنیوەو داروخانی ئابووری جیهانیش کە وا بەڕێوەیە خەراپتر دەبێت. ئەگەر وەڵاتانی کەمدەرامەت ناچاربکرێن کە دەبێ لایەک هەڵبژێرن کە هاوکاری لێبەدەست بێنن و سەرمایەگوزاری لەگەڵدا بکەن ئەوا شانسی ئەوکارەیان لەگەڵ کەرتی تایبەتدا کەمتر دەبێ. ئەو کۆمپانیایانەی کە دەکەونە چواچێوەی ئەو وەڵاتانەوە وایان لێدێت لە دەرەوەو لە ناوەوە زۆرتر پشت بە حکومەت بەستن. جا ئەگەر بێت و ئەمریکا و وەڵاتەکانیتر گەمارۆ زیاتر بەکاربێنن، ئەوا ئەو کۆمپانیایانە لەوانەیە کەمتر بتوان لەگەڵ ئەو ئابووریانەدا سەرمایەگوزاری بکەن. بۆیە کۆمپانیاکانی فرە ڕەگەز کە لە حاڵەتی دڵەڕاوکێدان دەیانەوێت لە ئەمریکا دووربکەونەوە، چونکە نایانەوێت لە گەڵ لایەکدا سەرمایەگوزاری بکەن کە ناڕوون بێت و نەتوانرێت پشتی پێ ببەسترێت.

جا هەرێ ناخۆشیەکەی ئەم جەنگە بەشێکی لەوەدایە کە لە سەردەمێکدا هەڵگیرسا کە جیهان بە شێوەیەکی یەکسان وەڵامی نەدایەوە ب□ ک□ڤید-١٩ و هەروەها ئەو د□و□□اتانەی کە داهاتیان بەرزە بەشی پێویست لە ڤاکسینیان نەداو نەنارد بۆ وەڵاتا□ ک□م داهات و هەژارەکان. ئەو پشتگوێخستنە سیاسیەی وەڵاتە زل□ه□زەکان ل□ بەرامبەر وەڵاتانی هەژارو دواکەوتوودا لە ڕووی واقیعیەوە دەبێتە هۆی دابەزاندنی ئاستی ئابووری لە سەرئاستی جیهان. ئەوەش بەهانە دەداتە دەست سێکتەری تایبەتی کە سەرمایەگوزاری لەو وەڵاتانەدا نەکات. تەنها چارەو ڕێباز بۆ هاتنە دەر لەو بازنەیە لە ڕێی سەرمایەگوزاری کەرتی گشتیەوە دەبێ و هەروەها جێبەجێکردنی مامەڵەیەکی دادپەروەرانە . لە گەڵ ئەوەشدا لەوانەیە دابەشبوون لە نێو ئەو ئابووریە گەورانەدا وا لەو جۆرە سەرمایەگوزاریانە بکات لە وەڵاتا□ دواک□وتووکاندا کە کافی نەبێت و نەتوانرێت پشتی پێببەسترێت و هەروەها لەوانەیە بە شێوەیەکی تەعەسوفیانە جێبەجێبکرێت.

هێرشی ڕوسیا بۆ سەر ئۆکڕانیا بە تەنها هاوکاری کردنی ئابووریە هەژارەکان وەک ئامانجی گەشەکردنی ماوەدرێژ ناخاتە خەتەرەوە. بۆ ئەوەی کۆمەڵگاکان لە سەرتاسەری جیهاندا بتوانن درێژە بە ژیانیان بدەن، وا پێویست دەکا لە سەریان کە گۆڕانی کەش و هەوا سوک بکەن و

لەگەڵیشیا خۆ بگونجێنن. بەڵام ڕۆڵی میحوەری ڕوسیا و ئۆکرانیا لە دابینکردنی وزەی جیهانی هێزی دژبەیەک دەنێرێت. ئەمەش کاری گواستنەوەی وزە سەخت تر دەکا. لە هەمان کاتدا سیاسەتمەدارانی ڕۆژئاوا داوای ئەوە دەکەن کە لە گۆڕانی کەش وهەواوە بگوێزنەوە بۆ زیادکردنی گۆڕان بەدوای سووتەمەنی ووزە لە دەرەوەی ڕوسیادا. دەوڵەتان دەیانەوێت ڕێگە بگرن لە بەرزبوونەوەی نرخی گازو کەمکردنەوەی باج لەسەر وزە و قەرەبووی خێزانەکان بکەنەوە لە بەرامبەر بەرزی نرخی گازدا، هەروەها دەشیانەوێت کە هانی فراوانکردنی بەرهەمەکانی وزەی سەلامەت بدەن و بەکارهێنانیش کەمتر بکەنەوە کە ئەمەش پێویستی بە نرخی زیاترە. ئەوگۆڕینەوانە درێژە دەکێشن هەتا دوای گۆڕانی کەش و هەواش. وڵاتانی دیموکراسی دەیانەوێت هاوپەیمانییەک پێک بهێنن بە دەوری بەهاکانی لیبرالیەت و ئازادی بازاردا، بەڵام بە کەم کردنەوەی تەچووەکانی وزە پەنا دەبەنە بەر حکومەتە ئۆتۆکڕاتەکانی وەک سعودیەو فەنزوێللا و داوایان لێدەکەن لە بەرامبەر بە شەرعی ناساندنی ڕژێمەکانیان ئەوانیش ئاستی بەرهەم هێنانی وزە بەرزبکەنەوە.
لە پشتی هەموو ئەمەشەوە ڕاستیەکی تاڵ هەیە کە دەبێ دانی پێدا بنرێت. بەهەواشکردنەوەی بەرزبوونەوەی پلەی گەرمایی، وا پێویست دەکا کە جیهان هەمووی بە یەکەوە و دەبێ چینیش لە خۆ بگرێت، بە کرداری ڕووبەڕووی ئەم کێشەیە ببنەوە. هاوپەیمانە دیموکراسیەکان بە تەنیا ناتوانن ئەم کارە ئەنجام بدەن. وەختی خۆی چین و ئەمریکا هەرچەندە لەسەر هەندیک بابەتیش لە ناکۆکیدابووبن بووبن لەگەڵ یەکتر، بەڵام بە بابەتی گۆڕانی کەش و هەوا هەمیشە بە یەکەوە کاریان کردووە. ئێستا هەردووک سەرۆکی چین و ئەمریکاش دەیانەوێت بگەڕێنەوە بۆ ئەو دۆخەی جارانیان. بەڵام کێشەکە ئەوەیە کە ئەم بابەتە هەر بەرەو سەختی دەڕوا چونکە هەر یەکیک لەو وڵاتانە پاڵ دەداتە لایەکو بلۆکێک. لە هەمان کاتیشدا هەر کە داخورانی گڵۆباڵیزم هەنگاوەکانی داهینان بەرەو سستی دەبات ئەویش بە تێگەرە دروستکردن لە بەردەم لێکۆڵینەوە زانستیەکاندا، بەمەش زانایان ناتوانن وەکو پێویست بگەنە چارەیەکی پێویست بۆ پاراستنی هەسارەکەمان.

کۆکردنەوەی پارچەکان

وەستاندنی داخورانی گڵۆباڵیزم خودی خۆی کارەکی سەخت بوو، ئینجا هێرشی ڕوسیاش بۆ سەر ئۆکرانیا ئەم بابەتەی قورستر کرد. لە کاتێکدا کە سیاسەتمەدارانی ئەمریکاو وڵاتانی تریش بە هێنان و بردنی چیرۆکی درۆ کە گوایە کرانەوەی ئابووری کارەکی باش نییە بۆ کرێکاران، لەولاوەش داگیرکردنی ئۆکرانیا لە لایەن ڕوسیاوە و

ئەنجامی گەمارۆکانیش بە سەر ڕوسیا وای لە ئەمریکاو چین کرد کە زیاتر لێک دووربکەونەوە. بەڵام داڕێژەرانی سیاسەت لەو نێوەدا دەستەوەستان نین. گەمارۆکانی سەر ڕوسیا زۆر کاریگەر بوون چونکا لە لایەن هاوپەیمانە بەهێزە دیموکڕاسییەکانەوە سەپێنران کە داهاتێکی بەرزیان هەیە. بۆیە ئەگەر ئوسترالیا،یابان، کۆریای باشوور، بەریتانیا، ئەمریکا، یەکێتی ئەوروپا و بازاڕە گرنگەکانی تری ئابووری بتوانن بە هەمان هێزو تواناوە وەک چۆن گەمارۆیان خستەتە سەر ڕوسیا ئاهواش هاوکار بن لە ڕووی ئابوورییەوە لەوانەیە وا لە چین بکەن کە ئەویش پەیوەست بێت پێیانەوە.
جا بۆ ئەوەی بەرپرسەکان ئەمە بکەن ، لەسەریان پێویستە کە پەیڕەوی لە سیاسەتێکی فراوانتر بکەن. بۆ نموونە دەتوانن کە بازاڕێکی هاوبەشی گەورەو فراوان لە نێوخۆی وڵاتە دیموکڕاسییەکاندا دابمەزرێنن، بە کەلو پەل و خزمەتگوزاری و هەتا دەگاتە ڕەخساندنی هەلی کاریش، وە پێویستە لەسەریان کە پێوەری هاوبەشیان هەبێ بەسەرمایەگوزاری تایبەت و لە ڕێگەی سنوورەکانەوە و ئەوانەی کە پەیوەستن بە بابەتی ئاسایشی نەتەوەیی و مافەکانی مڕۆڤەوە، پێویستە لەسەریان کەش و مەیدانێکی وا دروست بکەن کە پێشبڕکێیەکی تەندرووستیانە بکەن لە نێوخۆیاندا. بەمەش خەراپییەکانی وەک گەندەڵی و بەهەدەردان لە نێو ئابووریدا کەم دەبێتەوە کە بە هۆی ئابووری نەتەوەگەراییەوە پەیدا دەبن. هەروەها لەسەر سیاسەتمەداران و سیاسەتداڕێژەران پێویستە کە سەرمایەگوزارییەکی وا لە نێو هاوپەیمانانی ڕۆژئاواییدا دابمەزرێنن کە درێژە بکێشێ و دەوام بکات. ئەمەش دەبێتە هۆی کەم کردنەوەی نا وەک یەکی و نا بالانسی لە نێو ئابورییەکاندا و هەروەها سوودی زیاتریشی دەبێت.
وڵاتە دیموکڕاسییەکانی جیهان ناتوانن هەموو دابەشبوونەکی وێرانکەرانە بگێڕنەوە کە بە هۆی داگیرکاری ڕوسیاوە ڕوودەدەن و لە ژێریشەوە ڕەزامەندی چینی لەسەرە. بەڵام دەتوانن قەرەبووی زۆرێک لە زیانەکان و لە دەستچوونەکان بدەنەوە. نابێت بەم بارودۆخە ڕازی ببن و دەبێ ڕووبەڕووی ببنەوە. هەندێک شێوەی توندوتیژی دەبێ بە گۆشەگیرکردنی ئابووریانە ڕووبەڕووی ببنەوە. تێبینی: ئادەم پۆسن سەرۆکی پەیمانگای پێتەرسۆنە بۆ ئابووری نێودەوڵەتی.
https://www.foreignaffairs.com/articles/world/2022-03-17/end-globalization?

کەرتی پەروەردە لەنێوان: مامۆستای تفەنگ بەدەست و قوتابی شەللاتی و دایک و باوکی ناحاڵی..! شەمامە بارەوانی

بێگومان پەروەردەی باش، بەردی بناخەی هەرکۆمەڵگەیەکی تەندروست و هەنگاوی یەکەمی دروستکردنی تاکێکی مەدەنی و شارستانییە، بە پێچەوانەیشەوە، پەروەردەی خراپ هۆکاری سەرەکییە لە تێکدانی شیرازەی کۆمەڵ و بەرهەم هێنانی تاکێکی سەرسەری و بێ مۆراڵ و نەگەتیڤ، هەموو باشییەکان لە پەروەردەیەکی شارستانی و باش و تەندروستەوە لەدایک دەبێت، هەروەها، هەموو خراپییەکان و کارە دزێوییەکانیش بەرهەمی پەروەردەیەکی سەقەت و خراپ و ناشارستانی و ناتەندروستن.

گووتراوە دایک قوتابخانەیە، بێگومان وایە، قوتابخانەی یەکەم و ماڵە و دایکە،
ئینجا دایک، کاتێک وەکوو دایکەک، لە ماڵەوە نەتوانێت بەو ئەرکەی خۆی هەستێت و منداڵەکەی جوان پەروەردە بکات، یان بە شێوازێکی هەڵە پەروەردەی بکات، بێگوومان بۆ مامۆستاو قوتابخانەی دووەمی زەرقورستر دەبێت، ئەو ئەرکەی پەروەردەکردن، یان ڕاستکردنەوەی منداڵەکە.

پەروەردە دەبێت لە کۆمەڵێک ڕەهەندەوە لێی بڕوانین، تەنها ئەرک و کاری مامۆستا نییە، کۆمەڵێک دەست هەن لە پەروەردە کردندا، چی بە باشی، یان بە خراپی ئێمە دەبینن، جابۆیەوە لە پێناو پەروەردەیەکی باش و شارستانی و تەندروست، دەبێت هەمووان دەست لە ناو دەست بن.
لەوانە:
یاسا، خێزان، میدیا، کۆمەڵە ،قوتابخانە..تاد.
یانی دایکێک لە قوتابخانە، تەنها لەسەر ئەوەی مامۆستا قسەیەکی ڕەقی بە منداڵەکەی گووتووە، بێت و بە مامۆستا بڵێت: حەبە دەخۆمە ملتەوە و بەو دەستانەی خۆم دەتخنکێنم!

دەبێت ئەو مناڵە کاتێک دەبینێت دایکی بەو شێوە ناشارستانی و سەقەتە بەرگری لێدەکات و بەو شێوە ناشیرینە هێرش دەکات سەر پەروەردەکارەکەی(مامۆستا)کەی، دەبێ چ ڕێزێک لەو مامۆستایه بگرێت و لە داهاتوو چ کەسێکی سەرسەری و شەڕانگێز و تاکێکی پێکەشە و مرۆڤێکی خراپی لێ دەربچێت!

باوکی قوتابی بێت و حەرەمی قوتابخانە و پیرۆزی قوتابخانە بشکێنێت و هەڕەشە لە مامۆستا بکات، لەسەر ئەوەی مامۆستا شاپێک، یان دارێکی لە کوڕەکەی داوە!

دەبێت ئەو مناڵە چ کەسێکی لێ دەربچێت؟
بۆ ئەوانەو دەیان نموونەی تری لەو شێوەیە، لە ئەزموونی ئەو چەندساڵەی مامۆستایەتیم ، هەمووی بەڵگەم هەیە و بە چاوەکانی خۆم بینیومە.

ئاخر من قوتابیم بینیوە، هێشتا لە پۆلی سەرەتاییە و بە مامۆستای گووتووە:
وەڵا باوکم پلەدارە و دەڵێم و پێی دەڵێم بێت و لێپێچینەوەت لە گەڵ دا بکات!

مناڵی وا، حەتمەن بەرهەمی ئەو جۆرە پەروەردە ناشارستانی و نا تەندروست و سەقەتەیەی باوک و دایکە، کە سەرەتا ئاماژەم پێکرد.

چەندین جار بینیومانە، لە ڕاگەیاندنەکان، کە قوتابی بە چەقۆ هێرشی کردووەتە سەر مامۆستا و زامداری کردووە.

بەر لەچەند ساڵێک، لە دێیەکی ئەو دەڤەرەی خۆمان مامۆستابووم، قوتابییەکی پۆلی(حەوت)مان هەبوو، زۆر نەوەستاو ئاڵچاغ و بێ ڕێزبوو، لە بەرامبەر مامۆستاکان. تەنانەت جارێک لە ناو پۆل زمانی لێدەرهێنام، منیش تەنها هێندەم پێ گووت: کاکە بۆ وادەکەیت تەواو نیت، یان بێترانیت!؟

جا ڕێک بە ترش و خوێ پێداکرد نەوە،
ئەمەی بۆ دایکی گێڕابوویەوە و دایکی یەکسەر تەلی بۆ بەڕێوەبەرەکەمان کردبوو و گووتبووی دەم لەگەڵ مامۆستا شەڕ دەکەم، چۆن وا بە کوڕەکەی من دەڵێت!؟

دایکی بەڕێز، ئەی لەخۆتت نەپرسی: چۆن کوڕەکەی من هێندە بێ ئەدەب بێت و بگاتە ئەوەی زمان لە مامۆستاکە،ی دەربێنێت!؟

هەرچەند ئەو دایکە بەڕێزە دواتر دانی بە هەڵەکەی خۆی داناو داوای لێبووردنی لێ کردم و ئەلحەق دواتر تا بڵێیت ڕێزی دەگرتم،

من بیرم دێت و مناڵ بووم و بە چاوەکانی خۆم بینیومە، بە هۆی دەست لە پشتدان و هاندانی دایکەکەیەوە، گەنجێک، گەنجێکی تری، بە کلاشینکۆف خەڵتان خوێن کرد و بە کابووسی مەرگی سپارد.

ئاخر دایکی وا، هەر لە مناڵییەوە، مناڵ پەروەردە ناکات، بەڵکوو شەللاتی درووست دەکات، جەلاد و بکوژ و شەقاوە پێشکەش بە قوتابخانە و کۆمەڵ و گەڕەک و شەقام دەکات.

ئە باوکی ناحاڵی و دایکی بەڕێز:
تۆ لە ماڵەوە بە دەست دوو مناڵەوە گیرت خواردووە و بە شەق و پەلەقە دەکەویتە گیانیانەوە؟و خوا خواتە، بڕۆن بە قوتابخانە و دانێک، لە کۆڵت ببنەوە.

کەچی دێیت و لەسەر قسە پێ گووتنێکی مامۆستا، یان زلەیەکی مامۆستا، هەڕەشە و شەڕ و شکات دەکەیت!؟

ئەرێ بە جارەکیش بێت، بیرت نەکردووەتەوە و هەستت بەوە نەکردووە، کە تۆ بە دەست دوو مناڵەوە گیرت خواردووە!؟
ئەی مامۆستایەک، لە گەڵ چوارسەت مناڵ لە قوتابخانەیەک دەبێت حاڵی چۆن بێت؟

بیرت لەوە نەکردووەتەوە، مامۆستاش مرۆڤە، تووڕە دەبێت و هەڵدەچێت، هەڵە دەکات، مناڵی خراپ بێزاری دەکات، ئەو شەلاتییەی تۆ درووستت کردووە و بەڵایەی گەڕەک و قوتابخانە و گیانی مامۆستات کردووە لەمیزاج و کەسایەتی دەدات و بێ ڕێزی پێ دەکات.
قیامەت هەڵدەستێت، گەر مامۆستا هەڵەیەکی کرد و تووڕە بوو و جارێک لە مناڵەکەتی دا، تەواو ئیتر دنیا خراب دەبێت!؟

هەڵبەت مەبەسم لێرە هاندان نییە بە لێدان، کەس هەڵە تەفسیری قسەکانم نەکات.
بێگوومان من دژی لێدان لە مناڵم و بە هەموو شێوەیەک لێدان ڕەت دەکەمەوە.
هەشت ساڵیشە مامۆستای وانەبێژم و یەك شاپ، یان دارێکم لە هیچ یەکێک لە قوتابییەکانم نەداوە، قوتابییەکانم هەندێکشیان کۆلێژیشیان تەواوکردووە و لەگەڵ خۆم ئێستا مامۆستای وانەبێژن.
بڕۆن لەهەموو قوتابییەکانم بپرسن، بزان چەندە کەسێکی هێمن و

ڕووخۆش و نا توندو تیژم لە گەڵیان.
وەڵێ مەبەستم، خوانەخواستە، گەر مامۆستا هەڵەکی واشی کرد، ئەی لێبوردەیی؟ ئەی ڕێزگرتن لە مامۆستا؟
ئەی ئەو هەموو ماندوو بوون و دڵسۆزی و قوربانی دانەی مامۆستا لە پێناو پەروەردەکردن و فێرکردن و پێگەیاندنی مناڵەکەت!؟
یانی مر□ق ئاوا بێ ئەمەک و سپڵەبێت و بەو ئاسانیە و بە جارێک، ئەو هەموو چاکە و ماندووبوون و خزمەت و دڵسۆزیەی مامۆستا لە بیربکات!؟

جا بەو بۆنەیەوە ئێمە مناڵ بووین و
لە قوتابخانەکەمان کۆمەلەک قوتابی بووین، هەندەک لاساربووین.
ئەوکات دێیەکەی ئێمە، گە یاری تۆپی پێیان لەگەل دێیەی تر هەبووایە،
زۆر جار بەپێ دەڕۆیشتن. ئەوسا قەمەرەی بەڕازیلی هی پۆزلێدان و ژن
Shamal Ismael Kareem
گواستنەوەبوو. سەیارە، زۆر کەم بوو.

ئەوە نەوەتەکان دەڵێم.
ڕۆژێک پیاوەکانی دێیەکەمان، دەچوونە دێیەکی تر، بۆ فتبۆڵێن.
منیش کەئەوەم بینی، خێرا گووتمە هاوپۆلەکانم بۆ نایێن بڕۆین لەگەڵیاندا؟
ڕێککەوتین و کتێبەکانمان برد بۆ ماڵی قوتابییەک، ماڵیان نزیک قوتابخانەبوو بەو شێوەیە قوتابخانە و وانەمان جێ هێشت و ڕۆیشتین.
مامۆستایەکمان هەبوو لە دێی چەمەی نزیک دێیەکەی ئێمە، دێی(بارەوان)، هەموو بەیانیەک، بە پێ دەهات وانەی پێ دەگووتین، بەڕێو□ بەریش بوو، جا بە حوکمی ئەوەی خوێنداربوون، دایمە تفەنگێکی لەگەل دا بوو.

جا با بێمەوە سەر بەسەرهاتەکە،
ئێمە ڕۆیشتین و لەدێ دەرچووین، هێندەمان زانی مامۆستاکە، بە سافیرە لێدان هات لە دوامان، ئەمەش هەر ڕامان دەکرد.
تاکو گەیشتین بە پیاوەکان، پیاوەکان گووتیان: کاکە بگەڕێنەوە، عەیبە، مامۆستا بە دواتانەوە هاتووە.
مامۆستا گەیشت پێمان، ئاگر لە چاوەکانی دەباری لە توو□□یان، ئێمەش کەئەوەمان بینی، لە ترسانا، ناچار ملی ڕێگای گەڕانەوەمان گرتە بەر، قوتابیەکمان لەگەڵ دا دابوو،
ویستی لا ملی بکات و بلێت مەحاڵە من بگەڕێمەوە،

بیرمە مامۆستا تفەنگەکەی لە شانی هینایە خوار و ڕێک سێرەی لە ناو چەوانی گرت و گووتی: پێت دەڵێم بە بێ دەنگی و بە ئاقڵی و بێ لام و جیم، پێشم کەرەوە، ئەگەرنا ئەو کیرەت دەبەمێ و مێشکت دەپژێنم.

ناچار قوتابیەک لە ترساندا سەرێ خۆی نزم کرد و ملی ڕێگای گەڕانەوەی گرتەبەر و بە گەڵ ئێمە و بە پێش مامۆستاکەوت و ئەمەش، لە ترساندا، هەموو لەشمان وەکوو داربی ناو ئاوێ دەلەرزی و وەختا بوو میز بکەین بە خۆماندا.

کاتێک نزیک دێیەکەمان بووینەوە، مامۆستاکەمان پێی گوتین: بمبوورن کە جوێنم پێ دان، بە ڕۆژوومە و توڕە و زۆر هیلاکیشم.

منیش گووتم:

بووراوی و هیچ لەبەر دڵمان نییە مامۆستا، جوێنت بە شەکر.

کەوام گووت، هەتا هێزی تیابوو، شەپا زلەیەکی دا لە لەبنا گوێم و هەردووک چاوم لەگەل تاریک وبوون و دەمەکی باش یەک شتم نەبینی و دنیا بوو بە شەو لە پێش چاوەکانم.

گووتی خوێڕی، دەزانم هەمووی لە ژێر سەرێ تۆدایە، بەڵام ئاخ چیبکەم، یەتیمیت و ئەو بێ باوکیەت پشتی شکاندووم.

خەڵکی دێ، هەموان کە بەوەیان زانی پێدەکەنین و دەیانگووت مامۆستایە، هەرچی بڵێت، حەقی هەیه، هەموومان قەرزاری مامۆستاین، ئێوە هەڵەتان کردووە، مامۆستا هەرچیەکتان پێ بڵێت، ئەو مامۆستایە، دەبێ هەموان ڕێزی بگرین.

خەڵکی ئاوا ڕێزی مامۆستای دەگرت، کەس نەیگووت:

چۆن مامۆستا تفەنک لە قوتابی سوار دەکات!؟

کەس نەیگووت:دەی سکاڵای لێبکەن و بامامۆستا دوور بخەنەوە.

ئەوها به گەورەیی سەیری مامۆستایان دەکرد.

عەرەب قسەیەکی هەیە دەڵێت(کادَ المعلمُ □َنْ یَکونَ رَسولا)و مامۆستا ئاوا سەیرکراوە.

نەخێر، هیچ کەسێک ئەوەی نەکرد لە کەس و کارەکانمان، وەکوو هەندێک لە دایک و باوکانی ئێستا، خۆی لە مامۆستا دانەنوستاندووە و چاوەڕێ بکات، هەر کە مامۆستا قسەیەکی بە مناڵەک□ی گووت، خێرا هێرش دەست پێ بکات و هەڕەشە و سکاڵا بکات.

تکایە وەزیری پەروەردە، گەر لە پێناو مامۆستاش نەبێت، هەر لە پێناو پەروەردە، کە شکۆ بۆ مامۆستا بگەڕێننەوە.

خێرولئومووری ئێوستێ توها!...
عەبدولڕەحمان فەرهادی

گەر جارێك بە کەر بڵێین هێش، ئیتر تێدەگات و دەوەستێت، بەڵام مرۆڤ زۆرجار تێناگات، یان نایەوێ تێبگات، ئیتر بۆچی کەر لە بەنیادەم ئاوەزمەندتر و ئاقڵتر نییە؟ ئەو لە مرۆڤ تێدەگا، بەڵام ئەوە ئێمەین لەو ناگەین، تێیناگەین دەنا لەو ئاقڵتر دەبین. عەزیز نەسین لە بیرەوەرییەکانیدا باس لە ئاقڵیی کەر دەکات و ئەویش لەمێژە پێیوایە کەر لە مرۆڤ ئاقڵترە، ئەوەتا لە بیرەوەرییەکانیدا دەڵێ: لە پاییزی 1930 چوومە یەکێك لە گوندەکانی کوهپایە، کە خەڵکە سادە و ساکارەکەی زۆر سەرەتاییانە دەژیان و ئەو گەنم و دانەوێڵەیەی کە هاوینان بەرهەمیان دێنا، لە چاڵانیان دەکردن و دایاندەپۆشین و لە کۆتایی پاییزێ لە چاڵانیان دەردێنانەوە. کە چوومە ئەوێ، لادێییەکان چاڵەکانیان لێ ون بووبوو، چونکە گیاوگۆڵ هەموو جێیەکی داپۆشیبوو و نیشانەیەکیش نەبوو شوێنەکان دیار بکاتەوە، زۆر جێیان هەڵکەندبوو بەڵام چاڵەکانیان هەر نەدەدیتەوە.
من پێمگوتن: بڕۆن هەمان ئەو کەرانە بێننەوە کە هاوینێ بەرهەمەکانتان لەسەر خەرمانێوە پێ هێناوەتە سەر چاڵەکان، هەر لەوێوە بەرد و گێیان لێ بارکەنەوە و بەرەڵایان بکەنەوە و لێیانگەڕێن، ڕەنگە هەر بەپێی خۆیان بچنەوە سەر چاڵەکان. لادێییەکان بەقسەیان کردم و هاتن وایانکرد و کەرەکان ملیان لێنا و لەو دەشتەدا لە جێیەکی وەستان، کە لادێییەکان شوێنەکانیان لێدایەوە، کەرەکان بەهەڵە نەچووبوون، چاڵەکان هەر لەوێ بوون.
کوڕێک هەبوو لەگەڵ من خوێندنکاری ناوەندیی زۆزان بوو، ناویم بیرچووەتەوە، هەمووجار بە کەرەکەی خۆی لە دوورەوە لای سایلەوە دەهاتە مەکتەب، کە دەگەیشتە بەردەم دەرگای مەکتەب، لە کەرەکەی دادەبەزی و شوولکەکی دەخواندە و کەرە خۆی بە ئاقڵی، هەڵتەک هەڵتەک ملی ڕێی دەگرت و دەچووەوە ماڵەوە.
هەر ئەو هاوڕێیەم هەمان شوولکی دەدایە مامۆستا بۆ ئەوەی پێی لە ئێمەش بدرێ، جار هەبوو بە شوولکەکە لە خۆیشی دەدرا!
ئێ دەی کە بەنیادەم خۆی پێ لە کەر ئاقڵترە، کەواتە بۆچی کەر لە بەنیادەم ئاوەزمەندتر و پێ ئەقڵتر نییە؟

مەحموود زامدار ی ڕەحمەتی لە کۆڕێکدا کەرنامەکەی دەخوێندەوە، فەرمووی: کەر گیانەوەرێکی هێمنە. مام هێمنی شاعیر لێی ڕاستبۆوە گوتی□ زامدار: باشە باوکەکەم، کەر بۆ زامدار نییە، بۆ هێمنە؟ ئێمە لە نرخ و بەها و ژیریی کەر بە سەهوو چووین، گەر کەر نەبووایە، سوپای ئیمپراتۆرییەتی ڕۆمانی نەیدەتوانی هەموو دنیا بگرێت، چونکە بە پشتی ئەو کەرە ئیشی گەورە کراوە کە لە توانای بەنیادەمدا نەبووە، ئەو بارەی لە کەرێ دەخرێ، گەر بێو لە مرۆڤی بار بکەی، دڵنیام دەتڕێ! پاشان دەمرێ! هیچ شۆڕش و بزاڤێک بێ کەر سەرکەوتوو نەبووە، جا چ کەری گوێ کورت چ هیی گوێ درێژ! کەر هەمیشە هاودەم و هاوڕێ و هاوشۆڕش بووە، زەحمەتکێش و کۆڵنەدەر و چەوساوە بووە. لەناو خۆیشمان گەر کەر نەبووایە شۆڕشەکانی کورد لە قوڕێ دەچەقین و دوژمنانمان دەیانتۆپاندین! گەر مافی مرۆڤ درۆیەکی گەورە نەبێ، هەقە هیچ نەبێ با مافی ئاژەڵ لەکن ئێمە گرنگ بێ و با ڕۆژێک لە ساڵ بە ناوی (ڕۆژی جیهانیی کەران) دابنێین، بەو مەرجەی مرۆڤ ئەو ڕۆژە بە هیی خۆی نەزانێ و لە کەرێش تێک نەدات!. لە ئەدەبییاتی دنیادا، زۆر نووسەری گەورە لەبارەی ژیریی کەر نووسیویانە، بۆ نموونە کەرەکەی فەیلەسووفی فەڕەنسا بۆریدان، لەناو عاڕەبان تۆفیق ئەلحەکیم چیڕۆکی جوانی لە پەسنی کەر هەیە، لەناو فارسان محەمەد حەسەن خان ئیعتیماد ئەلسەڵتەنە و سائیب تەورێزی بەرهەمی جوانیان هەیە، هەروەها ڕۆمانووسی فەرەنسا گۆنتێ دیبرۆن ڕۆمانێکی بە ناوی (کەر) هەیە، لەناو خۆیشمان نالی شیعرە بەناوبانگەکەی (هەی کەرێکم بوو چ پەیکەر) و مەحموود زامداریش کۆمیدیای کەرایەتی یان کەرنامەی نووسیوە. ئەمانە هەموویان لەبارەی ژیریی کەر فەلسەفاندوویانە، هەروەها لەبیرمان نەچێ، شاعیری هاوڕێمان عەباس عەبدوڵڵا یووسف، دیوانە شیعرێکی بە ناوی (کەری بۆریدان) هەیە. بێینەوە سەر فەلسەفەی بۆریدان لەبارەی کەر، بۆریدان دەڵێ: گەر تووشی کەرێکی برسی بوویت، بینیت وا لە برسان و لە تینووان لاکەی لێوەدێ و باری لار بووە و چاوی ئەبڵەق ماوە، بارەکەی بێنە خوارەوە و کەرەکە لە نێوان قۆمەتێ پووش و کۆلە ئاوێک دابنێ، مەرجەکە ئەوەیە ڕێک لە ناوەڕاستی پووش و ئاوەکەی دانێ، بۆریدان دەپرسێ: ئایا کەرەکە زووتر بەرەو لای کامیان دەڕوات؟ بۆ پووشەکە یان بۆ ئاوەکە؟ لێکدانەوەی بۆریدان بۆ ئەم کێشەیە ئەوەیە کاتێ کەرەکە ئەم دیمەنە دەبینێت، نە بۆ لای پووشەکە دەڕوات نە بۆ لای ئاوەکە، بەڵکوو کەرە ئەوەندە واقوڕماو و سەرسام دەبێ، نازانێ ڕوو لە کام لا بکات، ئیتر دەکەوێتە فەلسەفە لێدانەوە و لەجێی خۆی نابزووێت و تا لە تێنووان و لە برسان سندانی دەگاتێ و دەتۆپی. پێم، ئێستا هەر تاکێکی مرۆڤ بخەیتە جێی کەرەکەی

بۆریدان، ئەو بە جۆرێکی تر دەتۆپێ، چونکە مر□ق چاوچنۆک و نەدیتکەیە و یەکسەر کۆلاوەکە بەسەر دەمیەوە دەکات و پاشان بەغارەغار پڕ دەداتە پووشەکە و چەند سەعاتێک دواتر دەڕیخێنێ و ح□یاتی ل□ بەر دەبڕێ و ئەویش دەتۆپی! کا هیی خۆی نییە و ل□ بیریشی دەچێ کادین چیی بەسەر دێ!

بەمجۆرە هەردووکیان تۆپین، کەرە بە فەلسەفە لێدانەوە، مر□ڤ ک□ش بە نەدیتکەیی و چاوچنۆکییەوە!

بۆیە زۆر فەلسەفە لێدان و زۆر چاوچنۆکی و نەدیتکەیی پەسند نین، ئێمە وا چاکە عارەب گۆتەنی: خیر الامور اوسطها! پەیڕەو بکەین.

هەردوو حەیوانین،

ئێمە گوێ کورت و ئەو گوێ درێژ.

هەردوو حەیوانین،

ئێمە ناتیق و ئەو ناهیق!

■□ع.ف■□

خۆتان لە ڕۆژی درۆدا بپارێزن…

کاروان حەسەن سلێمان

درۆ: وشەیەکە لە ڕووی ڕێزمانییەوە(ناوی واتاییە) کە لە چوارپیت پێکهاتووە (د، بزرۆکە، ر ، ۆ) هەروه□ا لە دوو بڕگە پێکدێت (د/رۆ) بە بچووکی خۆی دەتوانێ گەورەترین کێشە دروست بکات.

درۆ ماکێکی پیسی کۆمەڵایەتییە هەندێ کەس خویان پێوەگرتووە و نانی پێوەدەخۆن ، درۆ دەتوانێت برا لە برا بکات ،خۆشەویستان لە یەکتر داببڕێنێ، یەک درۆ دەتوانێ مال□و□رانی لەدوای خۆیدا بێنێ ئەگەر وریا نەبین و نەتوانین بەجوانی و بەباشی مامەڵەی لەگەڵ بکەین، تەنانەت هەندێ کەس شانازیشی پێوەدەکەن و ڕۆژێکیشیان بۆ درۆ داناوە کە(١) ی مانگی نیسانی هەموو ساڵێکە، کە هیچ ئەسڵ و بنیادێکی نییە لە ڕاستیدا. کەچی هەندێ کەس لەم ڕۆژەدا هەڵدەستن بەدرۆ کردن و زۆرجار کێشەی کۆمەڵایەتی لێ کەوتووەتەوە و دەیان گرفت و ئاڵۆزی دروست کردووە.

لەم سەردەمەی ئێستادا هەندێک نانی درۆکردن دەخۆن و تەنانەت مووچەشی پێ وەردەگرن و ڕێز و سوپاسیش دەکرێن!

لە قورئانی پیرۆز و فەرموودەکانی پێغەمبەر درودی خوای لێبێت دەیان ئایەت و فەرمایشت هەیە لەبارەی درۆ وە.
لە زووەوە پێشینان و زانایان لە درۆیان کۆڵیوەتەوە و بەشتێکی ناشیرین و نەگونجاو و ناحەزیان زانیوە و چەندین پەند و وانەیان لەسەر درۆکردن نیشان داوین، ئەوەتا ئەرەستۆ فەیلەسوفی یۆنانی دەڵێ: مردن بەڕاستگۆییەوە زۆر باشترە لە ژیان لەگەڵ درۆدا.
هەروەها دکتۆرعەلی شەریعەتی لەبارەی درۆکردنەوە دەڵێ: ئەگەر درۆ ڕەنگی هەبووایە، زمانمان سەدەها پەلکە زێڕینەی دەگرت.
کەچی زۆرجار نەتوانراوە سوود لەو پەند و وتە و دێڕە شیعرانە وەرگرین و بە بایەخەوە مامەڵەی لەگەڵ بکەین، لە ئەدەبی کوردیشدا شاعیران توانیویانە ئەو دەردە کۆمەڵایەتییە و ئەو وشەیە لەبەرچاوی خەڵک لابدەن و لێی نزیک نەکەونەوە و خۆیانی لێ بەدوور بگرن بەشێک لە شاعیران وەک ماکێکی کۆمەڵایەتی لە ناواخنی شیعرەکانیان لێی دواون، هەروەها پیرەمێردی شاعیریش لەچەند پەندێکدا باسی لە درۆ کردووە و لە پەندێکدا دەڵێ:

ئاگری درۆزن ساتێك ئەگڕێ
بەڵێ هەر لە لای تەنکی ئەدڕێ

لە پەندێکی تردا دەڵێ:
درۆزن زانی درۆی سەرئەگرێ
پێی ڕادێ ، ئیتر شەرم نایگرێ

لە پەندی پێشینانیشدا ئەو ڕاستییە هەیە و بەپێی کات و سەردەم قسەی لێکراوە و پەندی جوان و ناوازە وپێچەژی بۆ دروست کراوە بۆ وانە و سوودبینین، لێرەوە چەند پەندێکی پێشینان دەخەمەڕوو بەڵکوو سوودێکی هەبێ و توانیبێتم تێنوێتیت بشکێنم لەوبابەتە.

١-درۆزن دوژمنی خوایە.
٢-درۆ بە دەسەڵاتە هەموو کەس پێی دەوەرێ.
٣-درۆ هێشتا دەرنەچووە لەقە دەکات.
٤-درۆ نەفەرزە، نەسوننەتە.
٥-درۆزنە خۆی لێ ونە.
٦-درۆکانی بەباڵ دەفڕن.

هەروەها چەند وتە و پەندێک لە بارەی درۆوە بزانیت خراپ نییە.
١-درۆ سک تێر ئەکات و سەر زەلیل.
٢- باجی درۆ کۆمەڵگا دەیدات.

٣-درۆ قوربانی دەستی بەرژەوەندییە.
٤-لە ئەستادا خەریکن لەناو زانستی تردا(ڕێکلام) جێگا بە درۆ دەکەنەوە و شەرعییەتی پێ دەدەن.
٥-درۆی کۆمەڵایەتی ترسناکە ، بەڵام درۆی سیاسی کارەسات هێنەرە.
٦- لە ئەستادا درۆ ڕۆڵی هەیە لە دروستکردنی دەسەڵات و سەرمایەداری دا.
٧-ڕەنگە بتوانی بە درۆ دونیا ڕەنگ بکەی بەڵام
یەك باران بەسە بۆ دەرکەوتنی ڕاستیەکان.
٨-درۆزن ئاگر لەماڵی بەربەت کەس بڕوای پێناکات.
٩-درۆ بنی قوڵە، بەڵام سەری تەنکە.
١٠-درۆ هەر درۆیە کە بیکەیت.

✍کاروان حەسەن سلێمان .
٢٠٢٢/٣/٢٩

بەڵگە فیلمێک سەبارەت بە شاخەوانی بلیمەتی کورد "محەمەد ئەوراز" ساز دەکرێت

مەنسوور جیهانی –

بەڵگە فیلمی "دوایین هەنگاو بەرەو ئاسمان" سەبارەت بە کەسایەتی و شانازییەکانی شاخەوانی کورد ڕەوانشاد "محەمەد ئەوراز" کە بەسەر لووتکەی بەرزیی شاخی ئێڤەرێستدا سەرکەوت، لە دەرهێنانی سینەماکاری کورد "ئیبراهیم سەعیدی" لە ڕێکخراوەی فیلمسازی "لاوان فیلم" ساز دەکرێت.

"ئیبراهیم سەعیدی" کە بە بەرهەمی بەڵگە فیلم و چیرۆکییەکانی خۆی لەوانە: فیلمی سینەمایی "ماندوو" و بەڵگە فیلمی "دایکانی من" سەبارەت بە کۆمەڵکوژی ئەنفال لە فێستیڤاڵە گرینگە نێودەوڵەتییەکان لە ئاستی جیهاندا بەشدارییەکی سەرکەوتوانەی کردووە و هەروەها چەندین خەڵاتی گرینگیشی بەدەستهێناوە؛ لە

نوێترین بەڵگە فیلمی خۆیدا، تەرکیزی خستەتە سەر ڕەوانشاد “محەمەد ئەوراز” ئەفسانەی شاخەوانی کوردستان و ئێران و ئەو کەسەی کە بەسەر لووتکەی “ئێڤەرێست” Everest وەکوو بەرزترین شاخی جیهان و هەروەها شاخە بەرزەکانی دیکەی دنیادا بە بێ کۆمەک وەرگرتن لە گازی ئۆکسیژێن سەرکەوت و ناویی خۆی بۆ هەتا هەتایە لە مێژوودا تۆمار کرد.

سەعیدی لە بەڵگە فیلمی “دوایین هەنگاو بەرەو ئاسمان”دا بە تایبەت باسی ژیان، کەسایەتی و شانازییە وەرزشییەکانی ئەم پاڵەوانە نەتەوەییەی شاخەوانی کوردستان و ئێران دەکات.

لەم بەرهەمە هونەرییەدا هەوڵدەدرێت تاکوو لایەنە جۆراوجۆرەکانی ئەم ڕەمزەی شاخەوانی جیهان و هەروەها قۆناغەکان و تایبەتمەندییە بێوێنە و پیشەییەکانی ئەم شاخەوانە بەرجەستە بکرێت و شیکاریی لەسەر بکرێت و بە جوانی و بە وردیی بۆ بینەر بخرێتە ڕوو.

ئەم بەڵگە فیلمە، ئێستا لە قۆناغی توێژینەوە و لێکۆڵینەوە دایە، هەر بەم بۆنەیەوە دوا لەو کەسانە دەکرێت کە دەتوانن بۆ باشتر کردنی ئەم بەرهەمە لە لایەنە جۆراجۆرەکاندا، لەوانە؛ بە ناردنی فیلم، وێنە، بیرەوەریی یا خود هەر بابەتێکی دیکە لەم بارەیەوە یارمەتیمان بدەن و ئێمە بە گەرمی دەستیی ئەو کەسانە دەگوشین کە یارمەتیمان دەدەن و سپاسی تایبەتیان دەکەین. هیواداریین کە بە هاوکاریی ئێوە بتوانین فیلمێکی شایستە و شیاو لەسەر ڕەوانشاد “محەمەد ئەوراز” و پێگەی شانازییەکانی پاڵەوانانەی ئەم شاخەوانە بیرمەندە لە ئاستی نەتەوەیی و نێونەتەوەییدا ساز بکەین.

داوا لە هەموو ئەو کەسانە دەکرێت کە فیلم، وێنە و یا هەر بیرەوەرییەکیان لە شادڕەوان “محەمەد ئەوراز” هەیە؛ لە ڕێگای ئیمەیلی Lavanfilm1344@gmail.com و ژمارە تەلەفوونی مۆبایلی 00989143421140 پەیوەندیی بە گرووپی دەرهێنان و ستافی بەڵگە فیلمی “دوایین هەنگاو بەرەو ئاسمان” بکەن.

ڕەوانشاد “محەمەد ئەوراز” لە ڕۆژی 26ی خەرمانانی ساڵی 1348ی هەتاوی ڕێکەوتی 17ی سێپتەمبەری ساڵی 1969 لە شاری نەغەدە لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە دایک بووە و لە ڕۆژی 26ی گەلاوێژی ساڵی 1382ی هەتاوی ڕێکەوتی 17ی ئۆگەستی ساڵی 2003 لە کاتی سەرکەوتن بەسەر لووتکەی “گاشەربرۆمی 1” Gasherbrum I لە وڵاتی پاکیستان بە هاوڕێیەتی لەگەڵ شاخەوانی هەرمانی کورد ڕەوانشاد “موقبیل

هونەرپەژووە" لە نزیکەکانی لووتکە و بە هۆی داڕمانی بەهمەن، بە توندی بریندار بوو و بە هەوڵی ه□قا□انی شاخەوانی خۆی گەیێندرایە نەخۆشخانەی "شیفا" لە شاری ئیسلام ئاباد و دوای 20 ڕۆژ ململانێ لەگەڵ مەرگ، بەداخەوە ڕۆژی 16ی خەرمانانی ساڵی 1382ی هەتاوی ڕێکەوتی 7ی سێپتەمبەری ساڵی 2003 ماڵئاوایی لە ژیان و هەوادارانی کرد.

ئەوراز لە ماوەی ژیانی کورتی شاخەوانی خۆیدا شانازییەکی زۆری بۆ کۆمەڵگای وەرزشی و لقی شاخەوانی کوردستان و ئێران بەدەستهێنا، کە بریتین لە: سەرکەوتن بەسەر لووتکەی "راکاپۆشی" Rakapushi بە بەرزایی 7788 مەتر لە وڵاتی پاکیستان لە ساڵی 1998، سەرکەوتن بەسەر لووتکەی "ئێڤێرێست" Everest بە بەرزایی 8849 مەتر، بەرزترین شاخی جیهان، هیمالیا لە وڵاتی نیپال لە ساڵی 1998، سەرکەوتن بەسەر لووتکەی "چو وایۆ" Cho Oyu بە بەرزایی 8201 مەتر، شەشەمین لووتکەی بەرزیی جیهان، هیمالیای تەبەت، بە بێ کەڵک وەرگرتن لە گازی ئۆکسیژێن لە ساڵی 2000، سەرکەوتن بەسەر لووتکەی "شیشاپانگما" Shishapangma بە بەرزایی 8036 مەتر، سێزدەیەمین شاخی بڵیندیی دنیا، هیمالیای تەبەت، بە بێ کەڵک وەرگرتن لە گازی ئۆکسیژێن لە ساڵی 2000، سەرکەوتن بەسەر لووتکەی "ماکالۆ" Makalu بە بەرزایی 8463 مەتر، پێنجەمین شاخی بەرزیی جیهان، هیمالیای تەبەت، بە بێ کەڵک وەرگرتن لە گازی ئۆکسیژێن لە ساڵی 2001، سەرکەوتن بەسەر لووتکەی "ئا□ا□ات" Ararat بە بەرزایی 5165 مەتر لە تورکیا لە ساڵی 2001، سەرکەوتن بەسەر لووتکەی "لوتسێ" Lhotse بە بەرزایی 8511 مەتر، چوارەمین شاخی بەرزیی جیهان، هیمالیای تەبەت، بە بێ کەڵک وەرگرتن لە گازی ئۆکسیژێن لە ساڵی 2001، چوونە سەرەوە تاکوو بەرزایی 7900 مەتر بۆ لووتکەی "گاشێرب□رم□ی 1" Gasherbrum I بە بەرزایی 8064 مەتر، یازدەیەمین شاخی بەرزیی جیهان، هیمالیای پاکیستان لە ساڵی 2003 و …

شانازییەکانی دیکەی ئەم شاخەوانە کوردە بریتین لە: یەکەمین کەسی موسوڵمان کە توانی بچێتە سەر لووتکەی "ئێڤێرێست" لە ساڵی 1988، وەرگرتنی بڕوانامەی ڕاهێنانی پلە یەک لە فیدڕاسیۆنی شاخەوانی ئێران لە ساڵی 1999، بەشداریی لە خولی نێودەوڵەتی سەرکەوتن بەسەر ڕێگا دژوارەکاندا لە وڵاتی فەڕەنسا لە ساڵی 1999، بەشداریی لە خولی نێودەوڵەتی ڕێبەرایەتی گرووپی شاخەوانی، لە وڵاتی فەڕەنسا لە ساڵی 1999، پیاویی ساڵی شاخەوانی ئێران لە 2001 و هەروەها پیاویی ساڵی شاخەوانی ئێران لە 2002.

سینەماکاری مەهابادی "ئیبڕاهیم سەعیدی" بەڕێوەبەری ڕێکخراوەی فیلمسازی "لاوان فیلمی موکریان"، دەرچووی کارناسی سینەما لە لقی مۆنتاژە لە کۆلێژی سینەما تەئاتری زانکۆی هونەری تاران کە زیاتر لە 35 ساڵە لە بوارە جۆراوجۆرەکانی سینەمادا سەرقاڵی چالاکییە و لە درێژایی ئەم ساڵانەدا مۆنتاژ و وێنەگرتنی زیاتر لە 150 کورتە فیلم و فیلمی بڵیند، بەڵگە فیلم و هەروەها فیلمی چیرۆکی لە ئەستۆدا بووە.

بۆ زانیاری زیاتر:

لاپەڕەی فەرمی ڕێکخراوەی فیلمسازی "لاوان فیلمی موکریان" لە ئینستاگرام:
lavanfilm_institute@

لاپەڕەی فەرمی "ئیبڕاهیم سەعیدی" لە ئینستاگرام:
ebrahimsaeedi_official@

بەڕێوەبەرایەتی ڕاگەیاندنی گشتیی بەڵگە فیلمی "دوایین هەنگاو بەرەو ئاسمان".